

De erfenis van Stieg Larsson

Precies vijf jaar geleden overleed Stieg Larsson. Zijn *Millennium*-trilogie voert alle bestsellerlijsten aan. Zijn nabestaanden voeren een bittere strijd om de nalatenschap, die doet denken aan Larssons eigen thrillerplots.

door Ivo van Woerden, foto's David Magnusson

Proloog

Ze draagt twee trouwringen om haar vinger. Eva Gabriëlsen (55) wringt ze af en kijkt er bedenkelijk naar. Het licht in het Stockholms café wordt er dof in weerpiegeld. Met haar partner Stieg Larsson zocht ze de ringen in 1983 uit. Stieg overleed vijf jaar geleden, sindsdien draagt Eva ze allebei. Ondanks de ringen hebben ze elkaar nooit officieel het ja-woord gegeven. Daarom is Stiegs erfenis, volgens de Zweedse wet, naar zijn vader Erland (74) en broer Joakim (51) gegaan. Het vormde de opmaat voor een escalerende strijd over zijn nalatenschap. Gabriëlsen: "Zijn vader en broer zagen na zijn dood hun kans schoon om eindelijk iemand te worden. Die kans hebben ze gegrepen."

De vuistdikke *Millennium*-trilogie van Larssons hand verhaalt over journalist Michael Blomkvist die, bijgestaan door de tengere hacker Lisbeth Salander, de waarheid boven tafel krijgt in grote mysteries. Volgens Larssons Zweedse uitgever-

rij Norstedts zijn er wereldwijd meer dan 21 miljoen exemplaren verkocht. Een miljoen daarvan gingen er volgens uitgeverij Signatuur in Nederland over de toonbank. De drie delen zijn bovendien verfilmd en worden wegens groot succes versneld in de bioscoop uitgebracht.

Terwijl Stockholm vol hangt met film-posters voor deel twee, *Het meisje dat met vuur speelde*, zijn Larssons nabestaanden verwickeld in een thriller die heel goed uit de koker had kunnen komen van de op vijftigjarige leeftijd overleden auteur. Als we de Zweedse media en de website www.supporteva.com mogen geloven is er een *good girl* (Eva), zijn er *bad guys* (vader en broer Larsson) en is er een mysterie: niemand weet waar Larssons laptop is gebleven waar mogelijk een gedeelte van een vierde *Millennium*-boek op staat.

Hoofdstuk 1: Stieg is dood

Zoals het een goede thriller betaamt, begint dit verhaal met een dode. Het was

9 november 2004 en Stieg Larsson liep het gebouw binnen waar *Expo* kantoor hield, het antifascistische tijdschrift dat hij negen jaar eerder had opgezet. Hij wilde de lift naar de zevende etage nemen, maar die was stuk. Dus nam Stieg de trap, kwam hijgend boven, zag bleek, moest gaan zitten en stortte in.

"Ik was aan het werk in Falun," zegt Eva, van beroep architecte. De avond ervoor was ze op de trein gestapt naar dit dorpje een paar uur ten noorden van Stockholm en had Stieg gedag gezegd. "Gewoon zoals we dat altijd deden: 'Tot over een paar dagen.' Eenmaal aangekomen belde ik om te zeggen dat ik er was. Hij zei dat het goed met hem ging. We hingen op en dat is de laatste keer dat ik hem heb gesproken."

De volgende dag werd ze gebeld door iemand van *Expo*. "Stieg was ingestort. Ik rende naar de trein om naar het ziekenhuis in Stockholm te kunnen gaan, maar moest nog best lang wachten. Hij is in het ziekenhuis overleden op het

Eva Gabriëlsen, 'weduwe' van Stieg Larsson. Inzet: de overledene

moment dat ik eindelijk de trein in stapte."

Ook Stiegs vader Erland kwam te laat. Hij kreeg een telefoontje in zijn Noord-Zweedse woonplaats Umeå. "Ik schrok, ging meten naar het vliegveld en kocht een ticket. Toen ik zo tegen zeven uur 's avonds in het ziekenhuis aankwam, vertelde de dokter me dat hij was overleden. De grond verdween onder mijn voeten. Ik begon te trillen."

De eerste die uiteindelijk bij de overleden Stieg arriveerde, was zijn goede vriend Kurdo Baksi, in Zweden een zeer bekende schrijver. "We zouden die dag een voordracht houden, zoals we dat iedere 9 november doen ter herdenking

van de Kristallnacht," zegt Baksi. "Stieg kwam niet opdagen en ik deed de voordracht dus alleen. Ik kreeg een telefoontje dat hij naar het ziekenhuis was gebracht. Hij lag in bed met een glimlach op zijn gezicht. Ik heb een dood iemand nog nooit zo blij gezien."

Autopsie wees uit dat Stieg een hartaanval had gehad. Zijn gezondheid liet al geruime tijd te wensen over. "Ik waarschuwde hem al heel lang," zegt Eva. "Hij zag erg bleek, at ongezond en kreeg een buikje. Maar zijn berg werk groeide alleen maar. Hij had een contract gekregen bij uitgeverij Norstedts voor alle drie de *Millennium*-boeken. Terwijl hij 's nachts door-

schreef aan de verhalen, was hij het eerste boek met hen aan het redigeren. Daarnaast moest hij een tijdschrift draaiende houden en was hij geboekt voor voordrachten."

Hoofdstuk 2: De hoofdpersoon

Karl Stig-Erland Larsson wordt geboren op 15 augustus 1954 in het Noord-Zweedse Skelleftehamn als het eerste kind van Erland en Anna Larsson. Van zijn eerste tot zijn negende woont hij bij zijn opa Severin Boström. "Er was weinig werk in Noord-Zweden," zegt Erland. "We verhuisden naar Stockholm, maar konden een onderkomen voor een heel gezin niet betalen." Dus gaat Stieg bij Anna's ouders ►

► wonen. “We deden opa er een plezier mee. Hij had een zoon verloren en was erg op de kleine Stieg gesteld.”

Opa Boström heeft tijdens de Tweede Wereldoorlog in een interneringskamp gezeten om zijn sterke antifascistische overtuigingen. Stieg krijgt ze met de paplepel ingegoten. Later wordt hij nazideskundige. Het brengt hem ook naar Amsterdam, waar hij onder andere het Anne Frankhuis bezoekt. Stieg brengt extreem-rechtse groeperingen in kaart en schrijft er boeken over, waaronder *Extremhögern* (1991).

Hij vecht daarnaast voor de rechten van onderdrukten, later in de *Millennium*-serie een hoofdthema. Ook dit onderwerp heeft hij van huis uit meegekregen. Moeder Anna is een activiste, onder andere op het gebied van vrouwenrechten. “Ze richtte een humanitaire groep op in Umeå,” zegt Erland. Er werd thuis ook veel gediscussieerd over politiek. “Altijd met respect voor elkaars mening,” zegt broer Joakim.

In zijn tienerjaren is Stieg betrokken bij de FNL (Front National pour la Libération du Sud Viêt Nam), een groep die actie voert tegen de inmenging van Amerika in Vietnam. Daar leert hij op zijn achttiende zijn uiteindelijke levenspartner kennen, bij een bijeenkomst in Umeå. “We hadden ontzettend veel om over te praten,” zegt Eva. “Langzaam werden we verliefd op elkaar.” Ze gaan samenwonen in Stockholm.

Gedreven door het onrecht in de wereld besluit Stieg naar Afrika te gaan, waar hij onder andere vrouwen leerde hoe ze zich met wapens moeten verdedigen. Voor zijn vertrek in 1977 schrijft hij op een briefje wat er moet gebeuren als hij daar doodgaat. Het komt voor in de Zweedse documentaire *De Millennium-miljoenen*. Er staat het volgende in: “(-) Zoals ik hiervoor al zei ben ik niet rijk en laat ik niet veel na. Toch wil ik mijn geld nalaten aan het communistische Arbeidersverbond in Umeå.” De brief is niet mede-ondertekend door getuigen en is daarom niet rechtsgeldig als testament.

In 1983 besluiten Eva en Stieg te trouwen. “Maar toen viel Amerika het Caribische eilandje Grenada binnen,” zegt Eva. “We besloten dat het voeren van acties onze eerste aandacht verdiende, trouwen kon later wel.” Achteraf is ze blij dat ze toen niet getrouwd zijn. “Ik weet zeker dat rechts-extremisten hem via mij hadden kunnen opsporen en hem hadden vermoord.” Stieg blijft zich in Zweden namelijk meer en meer profileren als nazi-ex-

Vader Erland en broer Joakim Larsson: ‘Wij hopen op een bevredigende ontknoping’

pert. Eva: “Hij stond hoog op hun zwarte lijst. Hij werd bedreigd. We kregen kogelbrieven. We wilden niet aan elkaar gelinkt kunnen worden, zodat het onmogelijk was om hem via openbare registers te traceren. Daarnaast hielden we in en om ons huis altijd een hoge staat van beveiliging aan.”

Als het stel in de jaren negentig samen op vakantie gaat omdat Eva aan een boek over de architectuur van Stockholm wil werken, verveelt Stieg zich. Eva: “Ik zei: je hebt toch weleens een kort verhaal geschreven? Waarom ga je daar niet voor de grap mee verder?” Het werd de aanloop naar de *Millennium*-trilogie. Stieg stelde

Goede vriend Kurdo Baksi

zich voor hoe een onaangepast kind als Pippi Langkous er op latere leeftijd aan toe zou zijn. Dat werd de basis voor Lisbeth Salander.

Eva gaf hem tips vanuit haar eigen research over Stockholm. “Hij vroeg me welk personage, gebaseerd op karakter, sociale status en levensfase, waar zou kunnen wonen.” Inmiddels vormen die plaatsen een door de VVV samengestelde tour door de stad voor *Millennium*-lezers die bijvoorbeeld willen weten waar het huis van Mikael Blomkvist precies staat.

De boeken beginnen steeds grotere vormen aan te nemen. Stieg schrijft er 's nachts aan en eet veel junkfood, net als Lisbeth Salander in de boeken. “Hij rookte ook als een ketter,” zegt vader Erland. Als hij twee manuscripten af heeft, komt hij in contact met uitgeverij Norstedts. Daar wordt Ellin Sennerö een van de *Millennium*-redacteurs. “We lazen zijn manuscripten en wisten direct dat we met hem in zee moesten gaan,” zegt ze. “Het was voor het eerst dat we een debutant meteen een contract hebben gegeven voor drie boeken,” vult Norstedts' Magdalena Hedlund aan.

Maar het afmaken van zijn boeken, naast alle andere verplichtingen, wordt Stieg uiteindelijk fataal. Hij was, zo blijkt uit de gesprekken met de mensen die hem hebben gekend, een allemansvriend. “Hij vertelde mensen soms wat ze wilden horen, zodat ze hem met rust zouden laten,” vertelt Eva. “Het zou achteraf zo kunnen zijn dat hij dat ook tegen mij heeft gedaan.” Als een circusartiest houdt Stieg steeds meer bordjes draaiende. Als hij sterft, vallen die allemaal op de grond, kapot.

Hoofdstuk 3: Het schandaal

“Ik kreeg een telefoontje van de uitgeverij dat wij volgens de wet alles hadden geerfd,” zegt vader Erland terwijl hij een hap neemt van een broodje brie in de foyer van het luxeuze Hotel Grand in Stockholm. Eva krijgt niets, ondanks hun relatie van dertig jaar. Erland en Joakim erven alle auteursrechten en bezittingen, zelfs de helft van het appartement waar Eva met Stieg woonde.

Vader en zoon zien er niet uit als de miljonairs die ze dankzij het gigantische succes van de boeken moeten zijn geworden. Erland draagt een donkerblauw vest dat zichtbaar al een aantal jaren mee gaat en ook Joakim is gemakkelijk gekleed. Twee maanden geleden stopte hij met zijn kantoorbaan. Het managen van de auteursrechten van zijn broer nam zo veel tijd in beslag dat hij het er niet meer naast kon doen. “Wij zijn eenvoudige mensen uit het hoge noorden,” zegt Erland. “We weten niet hoe miljonairs leven. We hebben geen behoefte aan Ferrari's. En we weten ook niet hoe we met de media om moeten gaan. Eva weet dat wel en dus schildert ze ons af als slechteriken. Eerst wilden we er niet op reageren, maar nu hebben we geleerd dat we voor onszelf op moeten komen.”

Eva: “Natuurlijk weet ik hoe de media werken. Je moet altijd eerlijk zijn over wat je kwijt wilt en niet denken dat je de media naar je hand kunt zetten. Erland en Joakim

Eva Gabrielsson: ‘Ik zou best aan een vierde boek willen schrijven’

‘Wij zijn eenvoudige mensen uit het hoge noorden. We weten niet hoe miljonairs leven. Ferrari's hoeven we niet’

denken dat wel te kunnen en zeggen dat ze allerlei voorstellen aan me hebben gedaan, maar dat is simpelweg niet waar.”

Zelfs in afzonderlijke gesprekken rollen de beschuldigingen over en weer. Een directe confrontatie is op dit moment onmogelijk.

Erland: “Ik denk dat Eva vooral boos is op Stieg omdat hij zijn zaakjes niet goed had geregeld. Die boosheid reageert ze nu af op ons.”

Joakim: “Rouwverwerking gaat in een aantal fases. Boosheid is daar een van. Ik denk dat ze daar in is blijven hangen.”

Eva: “Na Stiegs dood ben ik twee maanden in shock geweest. De wereld was in één enkele seconde totaal anders geworden. Ik wist niet hoe ik ermee om moest gaan en heb dagelijks dagboeken bijgehouden om niet te vergeten wat er door me heen ging. Ja, ik ben boos. Op Stieg, omdat hij een idioot was met administra-

tie. Als hij zijn zaakjes goed geregeld had, zouden we niet in deze penarie zitten.”

Erland: “Ik heb hem nog geadviseerd dingen goed te regelen, maar hij schoof dat altijd voor zich uit.”

Norstedts zou met Stieg een bedrijfje oprichten waarmee de auteursrechten en de opbrengst van de eerste drie boeken beheerd zouden worden.

Eva: “Ook mijn eigen boek, waar ik tot nu toe geen uitgever voor heb kunnen vinden, zou erin worden ondergebracht. Maar toen Stieg stierf, heeft Norstedts dat nooit gedaan. Ik ben dus ook boos op hen.”

Magdalena Hedlund van Norstedts: “Ik kan me in de eerste plaats niet voorstellen dat wij als uitgeverij de familie hebben ingelicht aan wie de auteursrechten toebehoorden. Volgens mij horen advocaten dat te doen. Norstedts heeft ook nog nooit een bedrijf voor een auteur opgericht. Daar zijn wij als uitgeverij simpelweg niet competent genoeg voor.”

Na het overlijden van Larsson had de uitgeverij één compleet manuscript, maar moest er nog veel gereedgeerd worden aan de delen twee en drie. “Iedereen was het erover eens dat alle boeken uitgebracht moesten worden,” zegt redacteur Ellin Sennerö. “En hoewel we na zijn dood eerst vooral in shock waren, hebben we na een tijdje toch het werk voortgezet.” Dat gebeurde in overleg met de inmiddels toegevoegen beheerders van de auteursrechten: Erland en Joakim.

Eva: “En die hebben wijzigingen in het manuscript aangebracht. Stieg heeft een vriend van ons, de arts Anders Jakobson, in het boek geschreven als degene die het leven van Lisbeth Salander redt. Maar nadat Erland een aanvaring had met Jakobson, hebben ze zijn naam in het boek veranderd in Jonasson. Zoiets doe je niet. Je blijft van het werk van de auteur af. Het tekent de manier waarop zij met de nalatenschap omgaan.”

In de documentaire *De Millennium-miljoenen* geven Joakim en Erland die wijziging toe. Nu willen ze er niet verder op ingaan. Wel verklaren ze dat ze juist proberen om de kwaliteit te bewaken. Joakim: “We logeren nu bijvoorbeeld in het Sheraton en vonden daar een boekje voor hun gasten waarin de plaatsen uit de boeken in een route zijn verwerkt. Daar hebben ze in tegenstelling tot de VVV geen toestemming voor gevraagd. Dus moeten we daar werk van maken.”

Eva koestert nog meer wrok jegens de ►

► uitgeverij. “Ik wist niet eens dat de boeken uitgebracht zouden worden. Ik liep op een dag de boekhandel binnen en daar zag ik overal posters van *Millennium* en van Stieg. Mijn adem stokte.”

Erland: “Weet je, soms wou ik dat Stieg de boeken nooit had geschreven. Dan hadden we nu niet in de penarie gezeten. Ik wil echt alles overwegen om het weer goed te maken. Maar ze weigert in te gaan op de voorstellen die wij haar hebben gedaan.”

Eva: “De familie zegt dat vaker tegen de media, maar legt nooit een concreet voorstel bij mijn advocaten neer. Wat ik zou willen? Ik zou de auteursrechten willen beheren, zodat ik over de kwaliteit van Stiegs werk kan waken. En ik zou daarna een gedeelte van de royalty’s aan hen willen afstaan, want om het geld gaat het niet. *Fuck the money.*”

Erland: “Het zou mooi zijn als wij allemaal samen, dus met Eva en Kurdo Baksi, de woordvoering zouden doen over het leven van Stieg.”

Eva: “Stieg had geen enkele band met zijn broer en vader. Ze kenden hem niet echt. Hun mond viel open toen zij op de begrafenis alle bekende Zweden zagen die wij onze vrienden noemden. Ze hadden geen idee. Intellectueel vond Stieg het geen uitdaging om met hen te praten, bovendien hebben ze een groot deel van zijn jeugd gemist toen hij bij zijn opa en oma woonde.”

Erland: “Het was in die tijd heel normaal om je kind bij grootouders achter te laten. Het waren barre tijden en we hadden geen geld en weinig werk. Maar daarna was er goed contact. Ik heb hem zelfs ooit aangeraden om iets commercieels te schrijven, zodat hij daarvan kon gaan leven. Hij kwam naar ons zomerhuisje om er aan *Millennium* te werken.”

Hoofdstuk 4: Het mysterie

Een van de weinige bezittingen van Stieg die Eva behield, naast de trouwringen, was zijn computer. Die laptop is inmiddels op mysterieuze wijze verdwenen.

Eva: “De familie kreeg Stiegs gedeelte van ons appartement in handen. Ik kon het van hen terugkopen als ik hun de laptop zou geven. Dat is afpersing.”

Joakim: “Onzin. Ze heeft het appartement van ons cadeau gekregen.”

Eva: “Nee, dat was pas later. Eerst wilden ze zijn laptop hebben. Die viel volgens de familie ook onder het auteursrecht en dat behoorde hun toe.”

Vader Erland: “Wij weten niet eens

Magdalena Hedlund (l.) en Ellin Sennerö, *Millennium*-redacteurs bij uitgeverij Norstedts

of de computer wel bestaat.”

De computer bestaat wel degelijk en is eigendom van Stiegs werkgever, het tijdschrift *Expo*. Redactiechef Daniel Poohl: “Ik heb de laptop van Stieg na zijn dood doorgekeken om te zien of er nog mails waren die van belang waren om zijn werk op de redactie voort te zetten. Ik weet dat er geruchten gaan dat er een vierde *Millennium*-boek op die laptop staat. Dat ben ik destijds niet tegengekomen, maar ik was er ook niet naar op zoek. De computer is officieel ons eigendom. Eva heeft hem na mij in handen gekregen. We hebben haar gevraagd om de laptop terug te geven. Tot nu toe is dat niet gebeurd. Om eerlijk te zijn verwacht ik dat ook niet meer, want het is een verouderde laptop. Wat kunnen wij er nog mee?”

Eva: “De computer van een journalist geef je nooit aan anderen. Stieg had heel veel bronnen, onder wie hooggeplaatste mensen. Die staan allemaal genoemd in die computer en die moeten beschermd blijven. Als uitlekt met wie hij sprak, kan dat grote gevolgen hebben. Wij werden immers ook bedreigd. Of het vierde boek op die laptop staat? Laat ik zeggen dat ik ongeveer tweehonderd bladzijden van een volgend verhaal heb aangetroffen.”

Broer Joakim: “Hoe dan ook, we zouden nooit willen dat er een vierde deel in de *Millennium*-reeks zou uitkomen. Je laat een andere schilder toch niet het werk van Picasso afmaken? Gelukkig hebben we daar een mondelinge overeenkomst over met Eva.”

Eva: “Ach, ook daar heb ik nooit iets over gezegd. Laat staan dat mijn advocaten een voorstel hebben gezien. Ik zou juist best aan het vierde boek willen schrij-

ven. Ik denk dat ik het zou kunnen. Als je dertig jaar samen bent, neem je dingen van elkaar over. Een gedeelte van mij zat in Stieg en een gedeelte van hem zit in mij. Maar ik laat me niet voor iemands karretje spannen zolang de auteursrechten niet bij mij liggen.”

Epiloog

Komt er ooit bevredigende ontknoping?

Joakim: “Dat hopen we.”

Erland: “Ik zou niets liever willen.”

Eva: “Je wordt niet gedwongen om een erfenis aan te nemen. Ze zagen hun kans schoon om eindelijk iemand te worden. Ik acht de kans klein dat we er nog uit zullen komen.”

Maar waar is de computer?

Eva: “Tja, laat ik zeggen dat hij eenzelfde weg is gegaan als de slaven die ooit in Amerika probeerden te vluchten: via geheime wegen naar een veilige plek.” |

HP/DE TIJD GEEFT 10 X STIEG LARSSON WEG

Mannen die vrouwen haten, het eerste deel van de *Millennium*-trilogie, komt op 24 november uit als luisterboek – 8 cd's, voorgelezen door Ron Brandsteder (uitgeverij Rubinstein), en op 2-dvd en blu-ray. Stuur een e-mail naar redactie@hpdetijd.nl onder vermelding van 'Stieg' en maak als HP/De Tijd-lezer kans op het luisterboek, de 2-dvd en blu-ray.

